

כרשת

בדור

עם אונקלוס ורש"י

פרשת בהר

ויקרא פרק כה

א וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה בְּהַר

סִינַי לֵאמֹר:

וּמִלִּיל יִי עִם מֹשֶׁה בְּטוֹרָא דְּסִינַי

לְמִימָר:

בהר סיני. מה ענין שמיטה אצל הר סיני,

וזה לא כל המצות נאמרו מסיני, אלא מה

שמיטה נאמרו כללותיה ודקדוקיה מסיני,
 אף כולן נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן
 מסיני, כך שנויה בת"כ. ונראה לי שבך
 פירושה, לפי שלא מצינו שמיטת
 קרקעות שנשנית בערבות מואב במשנה
 תורה, למדנו שכללותיה ופרטותיה כולן
 נאמרו מסיני, ובא הכתוב ולמד כאן על
 כל דבור שנדבר למשה שמסיני היו כולם
 כללותיהן ודקדוקיהן, וחזרו ונשנו
 בערבות מואב:

בִּדְבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאַמְרַתְּ

אֶלֶּהֶם כִּי תִבְּאוּ אֶל הָאָרֶץ

אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם וְשַׁבַּת־הָ

הָאָרֶץ שַׁבַּת לַיהוָה:

מִלֵּל עַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתִימַר לְהוֹן אֲרִי

תַּעֲלוֹן לְאֶרֶץ דִּי אֲנִי יֵהֵב לָכֹון

וְתִשְׁמַט אֶרֶץ שְׁמַטָּה קֹדֶם יִי:

שַׁבַּת לַה'. לַשֵּׁם ה' כַּשֵּׁם שֶׁנֶּאֱמַר בַּשַּׁבַּת

בְּרֵאשִׁית:

ג. שֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע שָׂדֶךְ וְשֵׁשׁ

שְׁנַיִם תִּזְמַר כְּרִמָּךְ וְאַסַּכְתָּ

אֶת תְּבוּאֹתֶיהָ:

שִׁית שְׁנַיִן תִּזְרַע חֶקֶלְךָ וְשִׁית שְׁנַיִן

תִּכְסֹּחַ כְּרִמָּךְ וְתִכְנוֹשׁ יָת עַל־לֶתֶהָ:

ד וּבַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִת שַׁבַּת

שַׁבַּתוֹן יִהְיֶה לְאַרְצִי שַׁבַּת

לִיהוּזָה שָׂדֶךְ לֹא תִזְרַע וְכְרִמָּךְ

לֹא תִזְמַר:

וּבַשָּׁתָּה שְׁבִיעֶתָּה נִיחַ שְׁמִטָּתָּה יְהִי

לְאֶרְעָא דְתִשְׁמַט קִדְם יִי חֲקִלָךְ לֹא

תִּזְרַע וְכִרְמָךְ לֹא תִכְסֶּחַ:

יִהְיֶה לְאֶרֶץ. לְשָׁדוֹת וּלְכַרְמִים: לֹא

תִּזְמֹר. שְׁקוֹצֵצִין זְמֹרוֹתֶיהָ, וְתִרְגְּמוּ לֹא

תִּכְסֶּחַ, וְדוֹמָה לֹא קוֹצִים כְּסוּחִים, שְׁרוּפָה

בְּאֵשׁ כְּסוּחָה:

הָ אֵת סְפִיחַ קִצִּירָךְ לֹא תִקְצֹר

וְאֵת עֲנָבֵי נִזְיָרָךְ לֹא תִבְצֹר

שְׁנַת שִׁבְתוֹן יִהְיֶה לְאֶרֶץ:

יֵת כִּתִּי דַחֲצִדָּךְ לֹא תַחֲצֵד וַיֵּת עֲנֵבִי
 שְׂבָקָךְ לֹא תִקְטוֹף שְׁנֵת שְׁמִטָּתָא יְהִי
 לְאַרְעָא:

את ספיה קצירך. אפילו לא זרעתה,
 והיא צמחה מן הזרע שנפל בה בעת
 הקציר, הוא קרוי ספיה: לא תקצור.
 להיות מחזיק בו כשאר קציר אלא הפקר
 יהיה לכול: נזירך. שהנזרת והפרשת בני
 אדם מהם ולא הפקרתם: לא תבצר.
 אותם אינך בוצר, אלא מן המופקר:

והיתה שבת הארץ וגו'. אע"פ

שאסרתים עליך לא באכילה ולא בהנאה

אסרתים אלא שלא תנהוג בהם כבעל

הבית אלא הכל יהיו שוים בה אתה

ושכירך ותושבך: שבת הארץ לכם

לאכלה. מן השבות אתה אוכל, ואי אתה

אוכל מן השמור: לך ולעבדך ולאמתך.

לפי שנאמר ואכלו אביוני עמך, יכול יהיו

אסורים באכילה לעשירים, תלמוד לומר

לך ולעבדך ולאמתך, הרי בעלים ועבדים

ושפחות אמורים כאן: ולשכירך

וּלְתוֹשֶׁבֶד. אֵף הַגִּרִּים:

וְהִיתָה שִׁבַּת הָאָרֶץ לָכֶם

לֹא־כֹלָה לָךְ וְלַעֲבָדְךָ וְלֹא־מִתָּךְ

וְלַשְׁכִּירְךָ וְלְתוֹשֶׁבֶד הַגִּרִּים

עֲמֹךְ:

וְתִהְיֶה שְׂמֻטַּת אֲרָעָא לְכוֹן לְמִיכַל לָךְ

וְלַעֲבָדְךָ וְלֹא־מִתָּךְ וְלֹא־גִירְךָ וְלְתוֹתְבְךָ

דְּדִירִין עֲמֹךְ:

וְלִבְהִמִּתְךָ וְלַחֲיָה אֲשֶׁר

בְּאַרְצֶךָ תִּחְיֶיהָ כָּל תְּבוּאַתָּהּ

לֶאֱכֹל: (ה)

וְלִבְעִירְךָ וְלִחֲיֹתָא דִּי בְּאַרְעֶךָ תִּהְיֶיהָ כָּל

עַל־לֶתָּהּ לְמִיכָל:

וּלְבַהֲמַתְךָ וּלְחִיָּה. אִם חִיָּה אוֹכֵלֶת, בַּהֲמָה

לֹא כָּל שֶׁכֶּן, שִׁמְזוֹנוּתִיהָ עֲלֶיךָ, מִהַ תִּלְמֹד

לִזְמַר וּלְבַהֲמַתְךָ, מִקִּישׁ בַּהֲמָה לְחִיָּה, כָּל

זֶמֶן שֶׁחִיָּה אוֹכֵלֶת מִן הַשְּׂדֵה הָאֵכֶל

לְבַהֲמַתְךָ מִן הַבַּיִת, כֹּלָה לְחִיָּה מִן הַשְּׂדֵה

כֹּלָה לְבַהֲמַתְךָ מִן הַבַּיִת:

ח וְסַפַּרְתָּ לָךְ שִׁבְעַת שַׁבָּתוֹת

שְׁנָיִם שִׁבְעַת שְׁנָיִם שִׁבְעַת

פַּעַמַּיִם וְהָיוּ לָךְ יָמֵי שִׁבְעַת

שַׁבָּתוֹת הַשְּׁנָיִם תֵּשַׁע

וְאַרְבָּעִים שָׁנָה:

וְתִמְנֶיךָ שִׁבְעַת שְׁמִיטִין דְּשָׁנִין שִׁבְעַת

שָׁנִין שִׁבְעַת זְמָנִין וִיהוּן לָךְ יוֹמֵי שִׁבְעַת

שְׁמִיטִין דְּשָׁנִין אַרְבָּעִין וְתֵשַׁע שָׁנִין:

שַׁבָּתוֹת שְׁנָיִם. שְׁמִטוֹת שְׁנָיִם, יְכוּלָּא יַעֲשֶׂה

שבע שנים רצופות שמטה ויעשה יובל
 אחריהם, תלמוד לומר שבע שנים שבע
 פעמים, הוי אומר כל שמטה ושמטה
 בזמנה: והיו לך ימי שבע וגו'. מגיד לך
 שאף על פי שלא עשית שמטות עשה
 יובל לסוף מ"ט שנה. ופשוטו של מקרא
 יעלה לך חשבון שנות השמטות למספר
 מ"ט:

ט וְהַעֲבַרְתָּ שׁוֹפָר תְּרוּעָה
 בַּיּוֹם הַשִּׁבְעִי בַּעֲשׂוֹר לַיּוֹם

בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים תַּעֲבִירוּ שׁוֹפָר

בְּכָל אֶרֶצְכֶם:

וְתַעֲבֹר שׁוֹפָר יִבָּא בִּירְחָא שְׁבִיעָא

בְּעֶשְׂרָא לִירְחָא בְּיוֹמָא דְּכַפּוּרִיא

תַּעֲבִירוּ שׁוֹפָר בְּכָל אֶרֶעֶכוֹן:

וזהעברת. לשון ויעבירו קול במחנה, לשון

הכרזה: ביום הכפורים. ממשמע שנאמר

ביום הכפורים, איני יודע שהוא בעשור

לחדש, אם בן כמה נאמר בעשור לחדש,

אלא לומר כך, תקיעת עשור לחדש דוחה

שבת בכל ארצכם, ואין תקיעת ראש
השנה דוחה שבת בכל ארצכם, אלא בבית
דין בלבד:

וְקִדְשֶׁתֶּם אֶת שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים
שָׁנָה וְקִרְאתֶם דְּרוֹר בְּאֶרֶץ
לְכָל יֹשְׁבֶיהָ יוֹבֵל הוּא תִּהְיֶה
לָכֶם וְשַׁבְתֶּם אִישׁ אֶל אֶחָזְתּוֹ
וְאִישׁ אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ תֵּשְׁבוּ:

וּתְקַדְשׁוּן יְת שְׁנַת חֲמִשִּׁין שָׁנִין וּתְקַרְוֶן

חֲרוֹתָא בְּאַרְעָא לְכָל יִתְבָּהָא יוֹבְלָא

הִיא תְּהִי לְכוֹן וְתִתּוּבוֹן גְּבַר לְאַחֲסִנְתָּהּ

וּגְבַר לְזַרְעִיתָהּ תִּתּוּבוֹן:

וּקְדַשְׁתֶּם. בְּכִנִּיסַתָּה מִקְדָּשִׁין אוֹתָהּ בְּבֵית

דִּין, וְאוֹמְרִים מִקְדָּשָׁתְּהָ שְׁנָה: וְקִרְאתֶם

דְּרוֹר. לְעַבְדִּים, בֵּין נִרְצַע, בֵּין שְׁלָא כְּלוּ לֹו

שֵׁשׁ שָׁנִים מִשְׁנִמְכָּר, אִמְרֵי ר' יְהוּדָה, מֵהוּ

לְשׁוֹן דְּרוֹר, כַּמְדִּייר בִּי דִיירָא זְכוּ, שְׁדַר

בְּכָל מְקוֹם שֶׁהוּא רוֹצֶה וְאִינוּ בִּרְשׁוֹת

אַחֲרִים: יוֹבֵל הוּא. שְׁנָה זֹאת מִזְבַּדְלָת

משאר שנים בנקיבת שם לה לבדה, ומה
שמה, יובל שמה, על שם תקיעת שופר:
ושבתם איש אל אחזתו. שהשדות
חוזרות לבעליהן: ואיש אל משפחתו
תשובו. לרבות את הנרצע:

יֹא יוֹבֵל הוּא שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים
שָׁנָה תִּהְיֶה לָּכֶם לֹא תִזְרְעוּ
וְלֹא תִקְצְרוּ אֶת סְפִיחֶיהָ וְלֹא
תִבְצְרוּ אֶת נִזְרֶיהָ:

יֹבֵלָא הִיא שְׁנַת חֲמִשִּׁין שְׁנִין תְּהִי
 לְכוּן לָא תִזְרְעוּן וְלָא תִחְצְדוּן יַת
 פִּתְהָא וְלָא תִקְטְפוּן יַת שְׂבָקָהּ:

יובל הוא שנת החמשים שנה. מה
 תלמוד לומר, לפי שנאמר וקדשתם וגו',
 כדאיתא בראש השנה, ובת"כ: את נזריה.
 את הענבים המשומרים, אבל בוצר אתה
 מן המופקרים. כשם שנאמר בשביעית,
 כך נאמר ביובל, נמצאו שתי שנים
 קדושות סמוכות זו לזו, שנת מ"ט

שמטה, ושנת החמשים יובל:

יב כִּי יוֹבֵל הוּא קֹדֶשׁ תְּהִיָּה

לְכֶם מִן הַשָּׂדֶה תֹאכְלוּ אֶת

תְּבוֹאתֶיהָ:

אֲרִי יוֹבֵלָא הִיא קוֹדֶשׁא תְּהִי לְכוֹן מִן

חֲקָלָא תִיכְלוֹן יָת עַלְלָתֶיהָ:

קדש תהיה לכם. תופסת דמיה בהקדש,

יכול תצא היא לחולין, תלמוד לומר

תהיה, בהוייתה תהא: מן השדה תאכלו.

על ידי השדה אתה אוכל מן הבית, שאם

כלה לחיה מן השדה, אתה צריך לבער מן
הבית. כשם שנאמר בשביעית, כך נאמר
ביובל:

יג בַּשָּׁנָה הַיּוֹבֵל הִזְאַת תָּשִׁיבוּ
אִישׁ אֶל אֶחָזְתּוֹ:

בַּשָּׁתָּא דִּיּוֹבֵלָא הָדָא תְּתוּבוּן גְּבֵר
לְאַחֲסִנְתָּהּ:

תשובו איש אל אחזתו. והרי כבר נאמר
ושבתם איש אל אחזתו, אלא לרבות,
המזכר שדהו ועמד בנו וגאלה, שחוזרת

לֹאֲבִיו בִּיּוֹבֵל:

שְׁנִי וְכִי תִמְכְּרוּ מִמֶּכֶר

לְעַמִּיתְךָ אוֹ קָנָה מִיָּד עַמִּיתְךָ

אַל תֹּנֶנּוּ אִישׁ אֶת אָחִיו:

וְאִרִי תִזְבֹּן זְבִינִין לְחֶבְרֶךָ אוֹ תִזְבֹּן

מִיָּדָא דְחֶבְרֶךָ לֹא תֹנֶנּוּ גִבֹּר יָת

אַחֻהִי:

וְכִי תִמְכְּרוּ זָגוֹ'. לְפִי פִשְׁטוֹ, כַּמִּשְׁמָעוֹ.

ועוד יש דרשה, מנין כשאתה מוכר מכור
 לישראל חברך, תלמוד לומר וכי תמכרו
 ממכר לעמיתך, מכור, ומנין שאם באת
 לקנות, קנה מישראל חברך, תלמוד לומר
 או קנה מיד עמיתך: אל תונו. זו אונאת
 ממון:

טו בַּמִּסְפָּר שְׁנַיִם אַחֵר הַיּוֹבֵל
 תִּקְנֶה מֵאֵת עַמִּיתְךָ בַּמִּסְפָּר
 שְׁנַיִ תְּבוֹאֵת יִמְכָּר לָךְ:
 בַּמִּנִּין שְׁנַיָא בְּתַר יוֹבֵלָא תִּזְבֵּן מִן

חֶבֶרֶךְ בְּמִנִּין שְׁנֵי עֲלֻתָּא יִזְבֵּן לָךְ:

במספר שנים אחר היובל תקנה. זהו פשוטו, ליישב המקרא על אופניו, על האונאה בא להזהיר, כשתמכור או תקנה קרקע דע כמה שנים יש עד היובל, ולפי השנים ותבואות השדה שהיא ראויה לעשות ימכור המוכר ויקנה הקונה, שהרי סופו להחזירה לו בשנת היובל, ואם יש שנים מועטות וזה מוכרה בדמים יקרים, הרי נתאנה לוקח, ואם יש שנים מרובות ואכל ממנה תבואות הרבה, הרי נתאנה

מוכר, לפיכך צריך לקנותה לפי הזמן,
וזהו שנאמר, במספר שני תבואות ימכר
לך, לפי מנין שני התבואות שתהא
עומדת ביד הלוקח תמכור לו. ורבותינו
דרשו מכאן, שהמוכר שדהו אינו רשאי
לגאול פחות משתי שנים, שתעמוד שתי
שנים ביד הלוקחו מיום ליום, ואפילו יש
שלש תבואות באותן שתי שנים, כגון,
שמכרה לו בקמותיה, ושני, אינו יוצא
מפשוטו, כלומר, מספר שנים של
תבואות, ולא של שדפון, ומיעוט שנים

שנים:

טז לְפִי רַב הַשָּׁנִים תִּרְבֶּה

מִקְנֵתוֹ וּלְפִי מַעֲט הַשָּׁנִים

תִּמְעִיט מִקְנֵתוֹ כִּי מִסְפַּר

תְּבוֹאָת הוּא מֵכָר לָךְ:

לְפֹם סְגִיאוֹת שְׁנִיָּא תִּסְגִּי זְבִינוֹהִי

וּלְפֹם זַעֲרוֹת שְׁנִיָּא תִּזְעַר זְבִינוֹהִי אֲרִי

מִנֵּין עַל־לִתָּא הוּא מִזֵּבֵן לָךְ:

תִּרְבֶּה מִקְנֵתוֹ. תִּמְכַּרְנָה בִּיזְקָר: תִּמְעִיט

מקנתו. תמעיט בדמיה:

יִּוְלָא תוֹנוֹ אִישׁ אֶת עַמִּיתוֹ

וַיֵּרֶאֶת מֵאֱלֹהֶיךָ כִּי אֲנִי יְהוָה

אֱלֹהֵיכֶם:

וְלֹא תוֹנוֹן גִּבּוֹר יְתַחְבֶּרֶת וְתִדְחַל

מֵאֱלֹהֶיךָ אֲרִי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֶיכֶם:

וְלֹא תוֹנוֹ אִישׁ אֶת עַמִּיתוֹ. כֹּאן הַזְהִיר עַל

אוֹנָאת דְּבָרִים, שֶׁלֹּא יִקְנִיט אִישׁ אֶת

חֲבִירוֹ, וְלֹא יִשְׂיֵאֵנוּ עֲצָה שְׂאִינָה הוֹגֶנֶת לוֹ,

לְפִי דְרָכּוֹ וְהִנָּאתוֹ שֶׁל יוֹעֵץ, וְאִם תֹּאמַר מִי

יודע אם נתכוונתי לרעה, לכך נאמר
 ויראת מאלהיך, היודע מחשבות הוא
 יודע. כל דבר המסור ללב, שאין מכיר
 אלא מי שהמחשבה בלבו, נאמר בו ויראת
 מאלהיך:

יְהוָה וַעֲשִׂיתֶם אֶת חֻקֹּתַי וְאֶת
 מִשְׁפָּטַי תִּשְׁמְרוּ וַעֲשִׂיתֶם
 אֹתָם וְיִשְׁבְּתֶם עַל הָאָרֶץ
 לְבָטָח:

וְתַעֲבֹדוּן יְתָ קִיָּמִי וְיֵת דִּינִי תִטְרוּן

וְתַעֲבֹדוּן יְתָהוֹן וְתִיתְבוֹן עַל אֶרֶץ
לְרַחֲצָן:

וישבתם על הארץ לבטח. שבעון שמטה
ישראל גולים, שנאמר אז תרצה הארץ את
שבתותיה, והרצת את שבתותיה, ושבעים
שנה של גלות בבל כנגד שבעים שמטות
שבטלו היו:

שְׁלִישִׁי – יט

שני

במחוברין

וְנָתַנָּה הָאָרֶץ פְּרִיָּהּ וַאֲכָלְתֶּם

לְשַׁבֵּעַ וּישַׁבְתֶּם לְבַטַּח עָלֶיהָ:

וְתַתֵּן אֶרֶץ אֲבָהּ וְתִכְלֹן לְמִשְׁבַּע

וְתִיתְּבוֹן לְרַחֲצֹן עָלֶיהָ:

וּנְתַנָּה הָאָרֶץ זָגוּ וַיִּשְׁבַּתֶּם לְבַטָּח עָלֶיהָ.

שֶׁלֹא תִדְאֲגוּ מִשְׁנֵת בְּצוּרַת: וְאִכְלֹתֶם

לְשִׁבְעָה. אִף בַּתּוֹךְ הַמַּעִים תִּהְיֶה בּוֹ בִּרְכָה:

בְּיָכִי תִאֲמָרוּ מִה נֹאכַל בַּשָּׁנָה

הַשְּׁבִיעִת הֵן לֹא נִזְרַע וְלֹא

נֶאֱסַף אֶת תְּבוּאֶתָהּ:

וְאִרִי תִימְרוֹן מָה נִיכּוֹל בַּשָּׁנָה

הַשְּׁבִיעִתָּהּ הֵא לֹא נִזְרַע וְלֹא נִכְנוֹשׁ יֵת

עַל־תָּנָא:

וְלֹא נֶאֱסָף. אֶל הַבַּיִת: אֵת תְּבוֹאֲתָנוּ. כְּגוֹן

יֵין וּפִירוֹת הָאֵילָן, וּסְפִיחֵי הַבָּאִים

מֵאֲלֵיהֶם:

כֹּא וְצִוִּיתִי אֶת בְּרַכָּתִי לָכֶם

בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִיָּה וְעָשִׂיתָ אֶת

הַתְּבוּאָה לְעֹלֵשׁ הַשָּׁנִים:

וְאַפְקֹד יָת בְּרַכָּתִי לְכוֹן בַּשָּׁתָא

שְׁתִּיתָתָא וְתַעֲבֹד יָת עֲלִלָתָא לְתִלַּת

שָׁנִין:

לשֹׁלֶשׁ הַשָּׁנִים. לְמִקְצַת הַשָּׁשִׁית מִנִּסָּן

וְעַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְלִשְׁבִיעִית, וְלִשְׁמִינִית,

שִׁיזְרְעוּ בִשְׁמִינִית בַּמֶּרְחָשׁוֹן וַיִּקְצְרוּ בְּנִסָּן:

כב וְזֶרְעָתָם אֵת הַשָּׁנָה

הַשְּׁמִינִית וְאֵכְלָתָם מִן

הַתְּבוּאָה יֵשֶׁן עַד הַשָּׁנָה

הַתְּשִׁיעִת עַד בּוֹא תְּבוּאָתָהּ

תֹּאכְלוּ יֵשֶׁן:

וְתִזְרְעוּן יְתֹשֶׁת תְּמִינָתָא וְתִכְלוּן מִן

עַל־לָתָא עֲתִיקָא עַד שְׁתָּא תְּשִׁיעָתָא

עַד מַעַל עַל־לָתָה תִּיכָלוֹן עֲתִיקָא:

עַד הַשְּׁנָה הַתְּשִׁיעִית. עַד חַג הַסִּכּוֹת שֶׁל

תְּשִׁיעִית שֶׁהִיא עַתָּה בּוֹא תְּבוֹאָתָה שֶׁל

שְׁמִינִית לְתוֹךְ הַבַּיִת, שֶׁכָּל יָמֹת הַקִּיץ הֵיוּ

בַּשָּׂדֶה בַּגִּרְנוֹת, וּבַתְּשִׁירִי הוּא עַתָּה הָאֲסִיף

לְבַיִת. וּפַעַמִּים שֶׁהִיָּתָה צְרִיכָה לַעֲשׂוֹת

לְאַרְבַּע שָׁנִים, בַּשְּׁשִׁית שֶׁלִּפְנֵי הַשְּׁמִטָּה

הַשְּׁבִיעִית, שֶׁהָן בִּטְלִין מִעֲבוּדַת קֶרְקַע

שְׁתֵּי שָׁנִים רְצוּפוֹת הַשְּׁבִיעִית וְהַיּוֹבֵל,

וּמִקְרָא זֶה נֹאמַר בַּשָּׂאֵר הַשְּׁמִטּוֹת כּוֹלֵךְ:

כג וְהָאָרֶץ לֹא תִמְכֹּר לְצַמְתָּת

כד כִּי לִי הָאָרֶץ כִּי גֵרִים

וְתוֹשְׁבֵיהֶם אַתֶּם עַמִּי:

כה וְאֶרְעָא לֹא תִזְדַּבֵּן לְחִלּוּטֵין אֲרֵי דִילִי

כו וְאֶרְעָא אֲרֵי דִירִין וְתוֹתְבִין אֶתּוֹן קְדָמִי:

כז וְהָאָרֶץ לֹא תִמְכֹּר. לִיתָן לֹא עַל חֲזָרָת

כח שְׂדוֹת לְבַעֲלִים בִּיּוֹבֵל, שְׁלֹא יִהְיֶה הַלּוֹקָה

כט כּוֹבֵשָׁה: לְצַמְתָּת. לְפַסִּיקָה, לְמַכִּירָה

ל פַּסּוּקָה עוֹלָמִית: כִּי לִי הָאָרֶץ. אֶל תִּרְעַע

לא עֵינְךָ בָּהּ, שְׂאִינָה שְׁלֹךְ:

כֹּד וּבְכָל אֶרֶץ אַחֲזַתְכֶם גְּאֻלָּה

תִּתְּנוּ לְאֶרֶץ: (ה)

וּבְכָל אֶרֶץ אַחֲסַנְתְּכוֹן פִּרְקָנָא תִּתְּנוּ

לְאֶרֶץ:

וּבְכָל אֶרֶץ אַחֲזַתְכֶם. לְרַבּוֹת בְּתִים, וְעַבְד

עֲבָרִי, וְדָבָר זֶה מִפּוֹרֵשׁ בְּקִידוּשֵׁין בְּפִרְקָא

א'. וְלִפִּי פֶשׁוּטוֹ, סִמּוּךְ לְפִרְשָׁה שְׁלֵאֲחֲרִיו,

שֶׁהַמּוֹכֵר אַחֲזַתוֹ רֵשָׁאִי לְגֹאֲלָהּ לְאַחֵר

שְׁתֵּי שָׁנִים, אִם הוּא, אִם קְרוֹבּוֹ, וְאִין הַלּוֹקָח

יָכוֹל לְעֵכָב:

כה רביעי כי ימוך

אחיך ומכר מאחזתו ובא

גאלו הקרב אליו וגאל את

ממכר אחיו:

ארי יתמסכן אחוך ויזבן מאחסנתה

וייתי פריקה דקריב לה ויפרוק ית

זביני אחוהי:

כי ימוך אחיך ומכר. מלמד שאין אדם

רשאי למכור שדהו אלא מחמת דוחק
 עוני: מאחזתו. ולא בולה, למדה תורה
 דרך ארץ, שישיר שדה לעצמו: וגאל את
 ממכר אחיו. ואין הלוקח יכול לעכב:

בו ואיש כי לא יהיה לו גאל
 והשיגה ידו ומצא כרי
 גאלתו:

וגבר ארי לא יהי לה פריק ותדיק
 ידה וישכח כמסת פרקנה:

ואיש כי לא יהיה לו גואל. וכי יש לך
 אדם בישראל שאין לו גואלים, אלא גואל
 שיוכל לגאול ממכרו קידושין שם ת"כ
 פרק ה, ב.):

כז וְחָשַׁב אֶת שְׁנֵי מִמְכָּרוֹ
 וְהָשִׁיב אֶת הָעֵדָף לְאִישׁ אֲשֶׁר
 מָכַר לוֹ וְשָׁב לְאַחֲזָתוֹ:

ויחשב ית שני זבינוהי ויתב ית
 מותרא לגבר די זבן לה ויתוב
 לאחסנתה:

וחשב את שני ממכרו. כמה שנים היו
 עד היוכל, כך וכך, ובכמה מכרתיה לך,
 בכך וכך, עתיד היית להחזירה ביוכל,
 נמצאת קונה מספר התבואות כפי חשבון
 של כל שנה, אכלת אותה שלש שנים או
 ארבע, הוצא את דמיהן מן החשבון, וטול
 את השאר, וזהו והשיב את העודף. בדמי
 המקח על האכילה שאכל, ויתנם ללוקח:
 לאיש אשר מכר לו. המוכר הזה, שבא
 לגאלה:

כח וְאֵם לֹא מִצָּאָה יָדוֹ יֵי

הָשִׁיב לוֹ וְהָיָה מִמֶּכְרוֹ בֵּיד

הַקֶּנֶה אֶתוֹ עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל

וַיֵּצֵא בַּיּוֹבֵל וְשָׁב לְאַחֲזָתוֹ: (ס)

וְאִם לֹא תִשְׁכַּח יְדֶהָ כְּמִסַּת אֲתָב לָהּ

וַיְהִי זְבִינוּהִי בִידָא דְזַבֵּן יְתָה עַד שְׁתָּא

דְּיוֹבֵלָא וַיִּפּוֹק בְּיוֹבֵלָא וַיִּתּוּב

לְאַחֲסִנְתָּהּ:

די השיב לו. מכאן שאינו גואל לחצאין:

עד שנת היובל. שלא יכנס לתוך אותה

שנה כלום, שהיובל משמט בתחלתו:

חמישי – כט

שלישי

במחוברין ואיש

כי ימכר בית מושב עיר

חֹמָה וְהִיתָה גְּאֻלָּתוֹ עַד תָּם

שָׁנָת מִמֶּכְרוֹ יָמִים תִּהְיֶה

גְּאֻלָּתוֹ:

וְגִבֹּר אֲרִי יִזְבֵּן בֵּית מוֹתֵב קִרְתָּא

מִקָּפֹא שׁוֹר וְתִהְיֶה פּוֹרְקָנָה עַד מִשְׁלָם

שִׁתָּא דְּזַבִּינוּהִי עֲדָן בְּעֲדָן תִּהְיֶה

פּוֹרְקָנָה:

בֵּית מוֹשֵׁב עִיר חֹמָה. בֵּית בַּתוּךְ עִיר

הַמֻּקַּפֶּת חֹמָה מִיָּמֹת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון:

והיתה גאלתו. לפי שנאמר בשדה שיכול
 לגאלה משתי שנים ואילך כל זמן
 שירצה, ובתוך שתי שנים הראשונים אינו
 יכול לגאלה, הוצרך לפרש בזה שהוא
 חלוף, שאם רצה לגאול בשנה ראשונה
 גואלה, ולאחר מכאן אינו גואלה: והיתה
 גאלתו. של בית: ימים. ימי שנה שלימה
 קרוים ימים, וכן תשב הנערה אתנו ימים:
 לֹא יָגֵאֵל עַד מְלֹאת לוֹ
 שָׁנָה תְּמִימָה וְקָם הַבֵּית אֲשֶׁר

בְּעִיר אֲשֶׁר (לא) לוֹ חֲמָה

לְצִמִּיתָת לְקֹנָה אֹתוֹ לְדֹרְתִיו

לֹא יֵצֵא בִּיבֹל:

וְאִם לֹא יִתְפָּרֵק עַד מִשְׁלָם לָהּ שֵׁתָא

שְׁלֵמָתָא וַיִּקּוּם בֵּיתָא דִּי בִקְרָתָא דִּי

לָהּ שׁוּרָא לְחִלוּטִין לְדִי זֶבֶן יִתָּה

לְדֹרוּהִי לֹא יִפּוֹק בִּיבֹלָא:

וְקָם הַבֵּית וְגו' לְצִמִּיתָת. יֵצֵא מִבְּחוּ שֶׁל

מוֹכֵר וְעוֹמֵד בְּבָחוּ שֶׁל קוֹנָה: (אשר לא

חמה.: לא יצא ביכל. אמר רב ספרא אם

פגע בו יובל בתוך שנתו לא יצא:

לא וּבֵיתִי הַחֲצֵרִים אֲשֶׁר אֵין

לָהֶם חֲמָה סָבִיב עַל שְׂדֵה

הָאֶרֶץ יִחַשְׁבּ גְּאֻלָּה תִּהְיֶה לוֹ

וּבִיבֹל יֵצֵא:

וּבֵיתִי פִּצְחִיא דִּי לִית לְהוֹן שׁוֹר מִקָּף

סְחֹר סְחֹר עַל חֲקֵל אֶרְעָא יִתְחַשְׁבּ

פִּרְקָנָא תִּהְיֶה לָּהּ וּבִיּוֹבֵלָא יְפוּק:

ובתי החצרים. כתרגומו פצחיא, עיירות

פתוחות מאין חומה, ויש הרבה בספר יהושע

הערים וחצריהם, בחצריהם ובטירותם:

על שדה הארץ יחשב. הרי הן כשדות

הנגאלים עד היובל, ויוצאין ביובל

לבעלים, אם לא נגאלו: גאלה תהיה לו.

מיד אם ירצה, ובזה יפה כחו מכח שדות,

שהשדות אין נגאלות עד שתי שנים:

וביובל יצא. בחנם:

לב וְעָרֵי הַלְוִיִּם בְּתֵי עָרֵי

אַחֲזַתֶּם גְּאֵלַת עוֹלָם תְּהִיָּה
לְלֹוִיִּם:

וְקָרֹוּ לְיוֹאֵי בְּתִי קָרֹוּ אַחֲסַנְתָּהוֹן
פוֹרְקֹן עָלָם תְּהִי לְלִיוֹאֵי:

וְעַרִי הַלּוִוִּים. אַרְבַּעִים וּשְׁמֹנֶה עִיר שְׁנַתְּנוּ
לָהֶם: גְּאֵלַת עוֹלָם. גּוֹאֵל מִיַּד אֲפִילוֹ לִפְנֵי
שְׁתֵּי שָׁנִים אִם מָכְרוּ שְׂדֵה מַשְׁדּוּתֵיהֶם
הַנְּתוּנוֹת לָהֶם בְּאַלְפִים אֲמָה סְבִיבוֹת
הָעָרִים, אוֹ אִם מָכְרוּ בֵּית בַּעִיר חֹמָה
גּוֹאֵלִין לְעוֹלָם, וְאֵינוֹ חָלוּט לְסוֹף שָׁנָה:

לֹג וְאֶשֶׁר יִגְאֹל מִן הַלְוִיִּם וַיֵּצֵא

מִמֶּכֶּר בֵּית וְעִיר אֲחֻזָּתוֹ

בַּיֵּבֶל כִּי בָתִּי עָרֵי הַלְוִיִּם הִוא

אֲחֻזָּתָם בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

וְדִי יִפְרוֹק מִן לְיוֹאֵי וַיִּפּוֹק זִבִּין בֵּיתָא

וְקִרְתָּא אַחֲסַנְתָּהּ בְּיֹבֵלָא אֲרֵי בָתִּי

קְרוֹי לְיוֹאֵי הִיא אַחֲסַנְתָּהוֹן בְּגוֹ בְּנֵי

יִשְׂרָאֵל:

ואשר יגאל מן הלויים. ואם יקנה בית או

**עיר מהם: ויצא ביבל. אותו ממכר של
בית, או של עיר, וישוב כלוי שמכרו, ולא
יהיה חלוט כשאר בתי ערי חומה של
ישראל, וגאולה זו, לשון מכירה. דבר
אחר לפי שנאמר גאולת עולם תהיה
ללויים, יכול לא דבר הכתוב אלא בלוקח
ישראל שקנה בית בערי הלויים, אבל לוי
שקנה מלוי יהיה חלוט, ת"ל ואשר יגאל
מן הלויים, אף הגואל מיד לוי גואל גאולת
עולם: ויצא ממכר בית. הרי זו מצוה
אחרת, ואם לא גאלה, יוצאה ביובל ואינו**

נחלט לסוף שנה כבית של ישראל: כי
 בתי ערי הלזים היא אחזתם. לא היה
 להם נחלת שדות וכרמים, אלא ערים
 לשבת ומגרשיהם, לפיכך הם להם במקום
 שדות, ויש להם גאולה בשדות, כדי שלא
 יופקע נחלתם מהם:

לד וְשֵׁדָה מִגֵּרֶשׁ עֲרֵיהֶם לֹא
 יִמָּכַר כִּי אַחֲזַת עוֹלָם הוּא
 לָהֶם: (ה)

וְחֶקֶל רוּחַ קְרוֹיָהוֹן לֹא יִזְדָּבֵן אֲרִי

אַחֲסַנַת עָלָם הוּא לְהוֹן:

וּשְׂדֵה מִגְרֵשׁ עֲרִיָּהֶם לֹא יִמְכֹּר. מִכֹּר
 גִּזְבֹּר, שֶׁאֵם הַקְּדִישׁ בֶּן לֹוי אֶת שְׂדֵהוּ וְלֹא
 גָּאֻלָּה וּמִכְרָה גִּזְבֹּר אֵינָה יוֹצֵאָה לְכַהֲנִים
 בִּיּוֹבֵל, כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בִּישְׂרָאֵל וְאֵם מִכֹּר אֶת
 הַשְּׂדֵה לְאִישׁ אַחֵר לֹא יִגְאֹל עוֹד, אֲבָל בֶּן
 לֹוי גּוֹאֵל לְעוֹלָם:

לָהּ וְכִי יִמּוֹךְ אֶחָיִךְ וּמָטָה יָדוֹ
 עִמָּךְ וְהִחֲזִיקְתָּ בּוֹ גֵּר וְתוֹשֵׁב
 וְחֵי עִמָּךְ:

וְאֵרִי יִתְמַסְכֵּן אַחֲוֶיךָ וּתְמוּט יֵדֶה עִמָּךְ

וְתִתְקַף בָּהּ דִּיר וְתוֹתֵב וִיחִי עִמָּךְ:

והחזקת בו. אל תניחהו שירד ויפול,

ויהיה קשה להקימו, אלא חזקהו משעת

מוטת היד. למה זה דומה, למשאוי שעל

החמור, עודהו על החמור, אחד תופס בו

ומעמידו, נפל לארץ, חמשה אין מעמידין

אותו: גר ותושב: אף אם הוא גר או תושב,

ואיזהו תושב כל שקבל עליו שלא לעבוד

עבודת אלילים ואוכל נבלות:

לו אל תקח מאתו נשך

ותרבית ויראת מאלהיך וחי

אחיך עמך:

לא תסב מנה חבולִיָא ורביתָא ותדחל

מאלהך ויחי אחוך עמך:

נשך ותרבית. חד שזיינהו רבנן, ולעבור

עליו בשני לאוין: ויראת מאלהיך. לפי

שדעתו של אדם נמשכת אחר הרבית,

וקשה לפרוש הימנו, ומורה לעצמו היתר

בשביל מעותיו שהיו בטלות אצלו, הוצרך

לומר ויראת מאלהיך, או התולה מעותיו
 בנכרי כדי להלוותם לישראל ברבית, הרי
 זה דבר המסור ללבו של אדם ומחשבתו,
 לכך הוצרך לומר, ויראת מאלהיך:

לו את כסףך לא תתן לו
 בנשך ובמרבית לא תתן
 אכלך:

ית כסףך לא תתן לה בחבוליא
 וברביתא לא תתן מיכלך:

לֹחֵ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר

הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם

לָתֵת לָכֶם אֶת אֶרֶץ כְּנַעַן

לְהִיּוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים: (ס)

אֲנִי אֱלֹהֵיכֶם דִּי אֶפְקִית יִתְּכֹן

מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְמַתָּן לְכֹן יֵת אֶרֶץ

דְּכְנַעַן לְמִהוּי לְכֹן לְאֱלֹהִי:

אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי וְגו'. וְהַבְחַנְתִּי בֵּין בְּכוֹר

לְשֵׁאִינוּ בְּכוֹר, אִף אֲנִי יוֹדֵעַ וְנִפְרַע מִן

המלוה מעות לישראל ברבית, ואומר של
 נכרי הם. דבר אחר אשר הוצאתי אתכם
 מארץ מצרים על מנת שתקבלו עליכם
 מצותי, אפילו הן כבודות עליכם: לתת
 לכם את ארץ כנען. בשכר שתקבלו
 מצותי: להיות לכם לאלהים. שכל הדר
 בארץ ישראל, אני לו לאלהים, וכל היוצא
 ממנה, בעובד עבודה אלילים:

שישי

לט

רביעי

במחוברין וְכִי

יָמוּךְ אָחִיךָ עָמֶךָ וְנִמְכַּר לָךְ

לֹא תַעֲבֹד בּוֹ עֲבֹדֶת עֶבֶד:

וְאִרִי יִתְמַסְכֵּן אָחוֹךָ עָמֶךָ וַיִּזְדַּבֵּן לָךְ

לֹא תַפְלֹחַ בּוֹ פְּלִחֹן עֶבְדִּין:

עבודת עבד. עבודה של גנאי שיהא ניכר
 בה כעבד, שלא יוליך כליו אחריז לבית
 המרחץ, ולא ינעול לו מנעליו:

מ כְּשֹׁכִיר כְּתוּשָׁב יִהְיֶה עֹמֶךָ
 עַד שְׁנַת הַיָּבֵל יַעֲבֹד עִמָּךְ:

כֹּאֲגִירָא כְּתוּתָבָא יְהִי עִמָּךְ עַד שְׁתָּא
 דִּיּוֹבֵלָא יִפְלַח עִמָּךְ:

כשכיר כתושב. עבודת קרקע, ומלאכת
 אומנות, כשאר שכירים התנהג בו: עד
 שנת היובל. אם פגע בו יובל לפני שש

שנים היובל מוציאו:

מא ויצא מעמך הוא ובניו

עמו ושב אל משפחתו ואל

אחזת אבותיו ישוב:

ויפוק מעמך הוא ובנוהי עמה ויתוב

לזרעיתה ולאחסנת אבתוהי יתוב:

הוא ובניו עמו. אמר רבי שמעון אם הוא

נמכר בניו מי מכרן, אלא מכאן, שרבו

חייב במזונות בניו: ואל אחזת אבותיו.

אל כבוד אבותיו, ואין לזלזלו בכך:

אחזת. חזקת:

מב כי עבדי הם אשר הוצאתי

אתם מארץ מצרים לא

ימכרו ממכרת עבד:

ארי עבדי אנון די אפקית יתהון

מארעא דמצרים לא יזדבנון זבון

עבדין:

כי עבדי הם. שטרי קודם: לא ימכרו

ממכרת עבד. בהכרזה, כאן יש עבד

למכור, ולא יעמידנו על אבן הלקח:

מִגַּלְלָה תִּרְדֶּה בּוֹ בְּפֶרֶךְ וַיִּרְאֵתָ

מֵאֵלֶיךָ:

לֹא תִפְלַח בֵּהּ בְּקִשְׁיוֹ וְתִדְחַל מֵאֵלֶיךָ:

לֹא תִרְדֶּה בּוֹ בְּפֶרֶךְ. מִלֵּאכָה שְׁלֹא לְצוּרְךָ,

כְּדֵי לְעֲנוֹתוֹ, אֶל תֹּאמַר לוֹ הַחֵם לִי אֶת

הַכּוֹס הַזֶּה, וְהוּא אֵינּוּ צָרִיךְ, עֲדוּר תַּחַת

הַגֶּפֶן, עַד שֶׁאֲבֹא, שְׁמָא תֹאמַר אֵין מְכִיר

בְּדָבָר אִם לְצוּרְךָ אִם לֹא וְאֹמַר אֲנִי לוֹ

שֶׁהוּא לְצוּרְךָ, הֲרִי הַדָּבָר הַזֶּה מְסוּר לְכָל,

לכך נאמר ויראת:

מד וְעַבְדְּךָ וְאַמְתְּךָ אֲשֶׁר יְהוֹי

לְךָ מֵאֵת הַגּוֹיִם אֲשֶׁר

סְבִיבֹתֶיכֶם מֵהֶם תִּקְנוּ עֶבֶד

וְאַמָּה:

וְעַבְדְּךָ וְאַמְתְּךָ דִּי יְהוֹן לְךָ מִן עַמֵּי

דִּי בְסַחְרֵי כּוֹן מְנַהוֹן תִּקְנוּן עֶבְדִּין

וְאַמָּה:

ועבדך ואמתך אשר יהיו לך. אם תאמר

אם כן במה אשתמש, בעבדי איני מושל,
בז' אומות איני נוחל, שיהרי הזהרתני לא
תחיה כל נשמה, אלא מי ישמשני: מאת
הגוים. הם יהיו לך לעבדים: אשר
סביבתיכם. ולא שבתוך גבול ארצכם,
שהרי בהם אמרתי, לא תחיה כל נשמה:
מה וְגַם מִבְּנֵי הַתּוֹשְׁבִים הַגֵּרִים
עִמָּכֶם מֵהֶם תִּקְנוּ
וּמִמִּשְׁפַּחֹתָם אֲשֶׁר עִמָּכֶם
אֲשֶׁר הוֹלִידוּ בְּאֶרְצְכֶם וְהָיוּ

לְכֻם לְאַחֲזָה:

וְאַף מִבְּנֵי תוֹתְבִיא עַרְלִיא דְּדִירִין

עֲמֻכּוֹן מִנְהוֹן תְּקִנּוֹן וּמִזְרַעִיתְהוֹן

דְּעֲמֻכּוֹן דִּי אֲתִילִידוּ בְּאַרְעֻכּוֹן וִיהוֹן

לְכוֹן לְאַחֲסָנָא:

וְגַם מִבְּנֵי הַתּוֹשְׁבִים. שְׂבֵאוּ מִסְּבִיבוֹתֵיכֶם

לִישָׂא נָשִׁים בְּאַרְצְכֶם וּלְדוֹ לָהֶם, הִבֵּן

הוֹלֵךְ אַחֵר הָאֵב, וְאִינוּ בְּכֹל לֹא תַחִיה,

אַלֹּא אַתָּה מוֹתֵר לְקִנּוֹתוֹ בַּעֲבַד: מֵהֶם

תְּקִנּוּ. אוֹתָם תְּקִנּוּ:

מו וְהִתְנַחֲלֶתֶם אֹתָם לְבָנֵיכֶם

אַחֲרֵיכֶם לְרֵשֶׁת אַחֲזָה לְעֶלֶם

בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ וּבְאַחֲיֵיכֶם בְּנֵי

יִשְׂרָאֵל אִישׁ בְּאַחִיו לֹא תִרְדֹּחַ

בוּ בְּכַרְדִּי: (ס)

וְתַחֲסֹן יִתְהוֹן לְבָנֵיכֶם בְּתַרְיִכֹן

לִירוֹתַת אַחֲסָנָא לְעֶלֶם בְּהוֹן תַּפְלָחוֹן

וּבְאַחֲיִכֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גִּבֹּר בְּאַחוּהִי לֹא

תַּפְלַח בֵּה בְּקִשְׁיוֹ:

והתנחלתם אתם לבניכם. החזיקו בהם
לנחלה לצורך בניכם אחריכם ולא יתכן
לפרש הנחילום לבניכם, שאם כן היה לו
לכתוב והתנחלתם אותם לבניכם:
והתנחלתם. כמו והתחזקתם: איש
באחיו. להביא נשיא בעמו ומלך
במשרתיו שלא לרדות בפרך:

מז שביעי וְכִי תֵשִׁיג

יָד גֵּר וְתוֹשֵׁב עַמָּךְ וּמָךְ אֲחִיךָ

עָמוּ וְנִמְכַּר לְגֵר תּוֹשֵׁב עִמָּךְ

אוֹ לַעֲקֹר מִשְׁפַּחַת גֵּר:

וְאִרִי תִדְבֹק יָד עָרֶל וְתוֹתֵב עִמָּךְ

וְיִתְמָסְכֵן אַחוּךְ עִמָּה וַיִּזְדַּבֵּן לַעֲרֶל

תּוֹתֵב עִמָּךְ אוֹ לְאַרְמִי זֶרְעִית גִּיּוֹרָא:

יָד גֵּר וְתוֹשֵׁב. גֵּר זֶהוּא תוֹשֵׁב, כְּתִרְגוּמוֹ

עָרֶל וְתוֹתֵב, וְסוּפּוֹ מוֹכִיחַ וְנִמְכַּר לְגֵר

תוֹשֵׁב: זָכִי תִשִּׁיג יָד גֵּר וְתוֹשֵׁב עִמָּךְ. מִי

גֵּרם לוֹ שִׁיעֵשִׂיר, דְּבוּקוֹ עִמָּךְ: וּמִן אַחִיד

עָמוּ. מִי גֵרם לוֹ שִׁימוּד, דְּבוּקוֹ עָמוּ, עַל

ידי שלמד ממעשיו: משפחת גר. זהו
 עכו"ם, כשהוא אומר לעקר, זה הנמכר
 לעבודת אלילים עצמה, להיות לה שמש,
 ולא לאלהות, אלא לחטוב עצים, ולשאוב
 מים:

מֵאֲחֵרֵי נִמְכָּר גְּאֻלָּה תְּהִיָּה לוֹ
 אֶחָד מֵאֲחָיו יִגְאָלֵנוּ:
 בֶּתֶר דִּיזְדַּבֵּן פֶּרֶקְנָא תְּהִיָּה לָהּ חֵד
 מֵאֲחוּהִי יִפְרֹקְנָהּ:

גאולה תהי' לו. מיד, אל תניחהו שיטמע

עד שנת היובל, שהרי כל עצמו לא קנאו
אלא לעובדו עד היובל, שהרי ביובל יצא,
כמו שנאמר למטה, ויצא בשנת היובל,
ובנכרי שתחת ידך הכתוב מדבר, ואף על
פי כן לא תבא עליו בעקיפין, מפני חלול
השם, אלא כשבא ליגאל ידקדק בחשבון
לפי המגיע בכל שנה ושנה ינכה לו הנכרי
מן דמיו, אם היו עשרים שנה משנמכר
עד היובל וקנאו בעשרים מנה, נמצא
שקנה הנכרי עבודת שנה במנה, ואם שהה
זה אצלו חמש שנים ובא ליגאל ינכה לו

חמשה מנים, ויתן לו העבד ט"ו מנים,

וזזהו והיה כסף ממכרו במספר שנים:

מט או דדו או בן דדו יגאלנו

או משאר בשרו ממשפחתו

יגאלנו או השיגה ידו ונגאל:

או אח אבוי או בר אח אבוי

יפקנה או מקריב בשרה מזרעיתה

יפקנה או דתדבק ידה ויתפרק:

נ וְחָשַׁב עִם קִנְהוֹ מִשְׁנֵת

הַמִּכָּרוֹ לֹא עַד שְׁנַת הַיָּבֵל

וְהָיָה כֶּסֶף מִמִּכְרוֹ בְּמִסְפָּר

שָׁנִים כִּימֵי שְׁכִיר וְהָיָה עֲמוֹ:

וַיַּחֲשֹׁב עִם זַבְנֵה מִשְׁתָּא דְאַזְדַּבֵּן לָהּ

עַד שְׁתָּא דִּיּוֹבְלָא וַיְהִי כֶּסֶף זַבִּינוּהִי

בְּמִנִּין שְׁנֵיָא כִּיּוֹמֵי אַגִּירָא יְהִי עֲמָה:

כִּימֵי שְׁכִיר יִהְיֶה עֲמוֹ. חֲשַׁבּוֹן הַמַּגִּיעַ

לְכָל שָׁנָה וּשְׁנָה יַחֲשׁוּב כֹּאֲלוֹ נִשְׁכַּר עֲמוֹ

כָּל שָׁנָה בַּמָּנָה, וַיִּנְכַּח לוֹ:

נא אם עוד רבות בשנים
 לפיהן ישיב גאלתו מכסף
 מקנתו:

אם עוד סגיות בשניא לפומהן יתב
 פרקנה מכסף זבינוהי:
 אם עוד רבות בשנים. עד היובל: לפיהן.
 הכל כמו שפירשתי:

נבואם מעט נשאר בשנים עד
 שנת היכל וחסב לו כפי

שְׁנֵי יוֹשִׁיב אֶת גְּאֻלָּתוֹ:

וְאִם זֶעַר יִשְׁתָּאֵר בְּשֵׁנִיא עַד שְׁתֵּא

דִּיּוּבְלָא וַיַּחֲשֹׁב לָהּ כְּפֹם שְׁנוּהִי יִתֵּב

יֵת פּוֹרְקָנָה:

גַּ כְּשֹׁכִיר שְׁנָה בְּשֵׁנָה יִהְיֶה

עַמּוֹ לֹא יִרְדְּנוּ בְּפֶרֶךְ לְעֵינֵיהֶם:

כַּאֲגִיר שְׁנָא בְּשֵׁנָא יִהְיֶה עֲמָה לָא יִפְלַח

בֵּה בְּקִשְׁיוֹ לְעֵינֵיהֶם:

לֹא יִרְדְּנוּ בְּפֶרֶךְ לְעֵינֵיהֶם. כְּלוּמַר וְאִתָּה

רואה:

נֹדֶה וְאֵם לֹא יִגְאֹל בְּאֵלָהּ וְיִצְא

בְּשֵׁנִת הַיָּבֵל הוּא וּבְנֵיו עִמּוֹ:

וְאֵם לֹא יִתְפַּרֵּק בְּאֵלֶיךָ וְיִפּוֹק בְּשֵׁתָא

דִּי־יָבֵלָא הוּא וּבְנוֹהֵי עִמָּה:

וְאֵם לֹא יִגְאֹל בְּאֵלָהּ. בְּאֵלָהּ הוּא נִגְאֹל,

וְאֵינוּ נִגְאֹל בְּשֵׁשׁ:

מִפְטִיר כִּי לִי בְנֵי נָה

יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים עֲבָדֵי הֵם אֲשֶׁר

הוֹצֵאתִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם

אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

אֲרִי דִילִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִין עֲבָדֵי

אֲנֹן דִּי אֶפְקִית יְתֵהוֹן מֵאֶרְעָא

דְּמִצְרַיִם אֲנָא יְיָ אֱלֹהֵכֹן:

כִּי לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים. שְׁטְרִי קוֹדֵם:

אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם. כֹּל הַמְשַׁעֲבָדִין מִלְּמִטָּה,

כֹּאֲלוֹ מְשַׁעֲבָדִין מִלְּמַעְלָה:

אֵל לֹא תַעֲשֶׂה לָכֶם אֱלֹהִים וּפֶסֶל

וּמִצַּבָּה לֹא תִקְיִמוּ לָכֶם וְאֲבֹן

מִשְׁכֵּבִית לֹא תִתְּנוּ בְּאֶרֶצְכֶם

לְהִשְׁתַּחֲוֹת עָלֶיהָ כִּי אֲנִי יְהוָה

אֱלֹהֵיכֶם׃

לֹא תַעֲבֹדוּן לְכוֹן טַעֲוֹן וְצֶלֶם וְקִמָּא

לֹא תִקְיִמוּן לְכוֹן וְאֲבֹן סִגְדָא לֹא

תִּתְּנוּן בְּאֶרֶעְכוֹן לְמִסְגֵּד עַלֵּה אֲרִי

אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם׃

לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם אֱלִילִים. כִּנְגַד זֶה הַנִּמְכָּר
לְנֹכְרִי, שֶׁלֹּא יֹאמַר הוּאִיל וְרַבִּי מִגִּלְגָּל
עֲרִיזוֹת אֵף אֲנִי כִמּוֹתוֹ, הוּאִיל וְרַבִּי עֹזֶבֶד
עֲבוֹדַת אֱלִילִים אֵף אֲנִי כִמּוֹתוֹ, הוּאִיל וְרַבִּי
מַחֲלֵל שַׁבַּת אֵף אֲנִי כִמּוֹתוֹ, לִכְךָ נֹאמְרוּ
מִקְרָאוֹת הַלָּלוּ. וְאֵף הַפְּרָשִׁיּוֹת הַלָּלוּ
נֹאמְרוּ עַל הַסֵּדֶר, בַּתְּחִלָּה הַזֹּהִיר עַל
הַשְּׁבִיעִית, וְאִם חֲמֵד מִמּוֹן וְנַחֲשָׁד עַל
הַשְּׁבִיעִית, סוֹפּוֹ לְמִכּוֹר מִטַּלְטְלִיו, לִכְךָ
סִמֵּךְ לָהּ, וְכִי תִמְכּוֹר מִמִּכּוֹר, לֹא חֲזַר בּוֹ,
סוֹף מִזְכּוֹר אַחוּזָתוֹ, לֹא חֲזַר בּוֹ, סוֹף מִזְכּוֹר

את ביתו, לא חזר בו, סוף לזה ברבית, כל
 אלו האחרונות קשות מן הראשונות, לא
 חזר בו, סוף מוכר את עצמו, לא חזר בו,
 לא דיו לישראל אלא אפילו לנכרי: ואבן
 משכית. לשון כסוי, כמו ושכתי כפי,
 שמכסין הקרקע ברצפת אבנים:
 להשתחות עליה. אפילו לשמים, לפי
 שהשתחואה בפשוט ידים ורגלים היא,
 ואסרה תורה לעשות כן, חוץ מן המקדש:

ב אֶת שְׂבַת־תִּי תִּשְׁמְרוּ

וּמִקֵּדְשִׁי תִירָאוּ אֲנִי יְהוָה:

(פכפ)

יֵת יוֹמִי שְׁבִיָּא דִּילִי תִטְרוֹן וּלְבֵית

מִקֵּדְשִׁי תִהְיוֹן דְּחִלִין אֲנִי:

אֲנִי ה'. נֶאֱמַן לְשֹׁלֵם שֹׁכֵר: חֲסֹלַת פִּרְשָׁת

בְּהֵר: